

פקחים צעירים

שמורת טבע נחל חרמון (בניאס)

החוברת של:

להתראות
בגנים הלאומיים
ובשמורות הטבע!

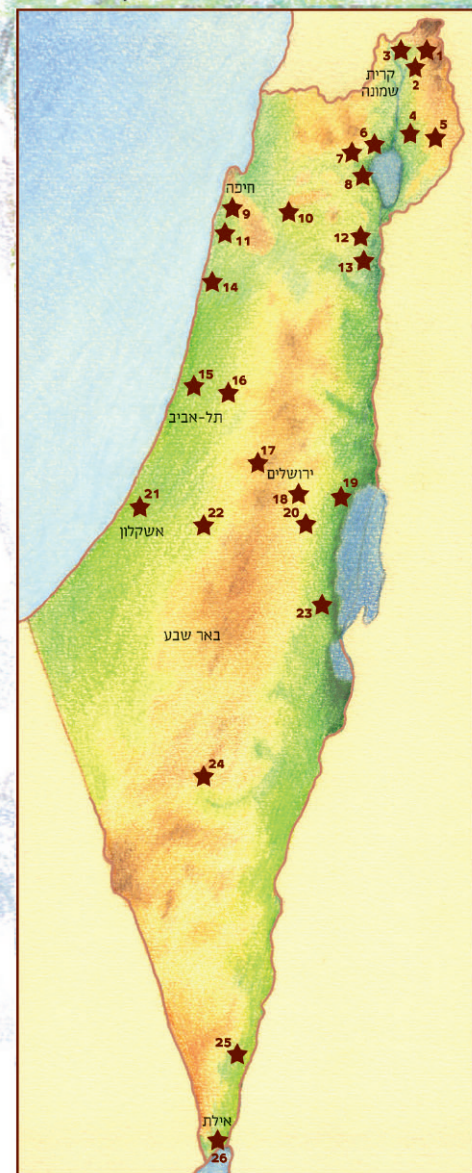
פקחים צעירים ברחבי הארץ:

1. גן לאומי מבצר נמרוד
2. שמורת טבע נחל חרמון (בניאס)
3. שמורת טבע תל דן
4. שמורת טבע משושים
5. שמורת טבע גמלא
6. גן לאומי כורזים
7. שמורת טבע נחל עמוד
8. גן לאומי ושמורת טבע ארבל
9. שמורת טבע נחל מערות
10. גן לאומי בית שערים
11. שמורת טבע חוף הבונים
12. גן לאומי כוכב הירדן
13. גן לאומי בית שאן
14. גן לאומי קיסריה
15. גן לאומי אפולוניה
16. גן לאומי ירקון
17. גן לאומי עין חמד
18. שמורת טבע נחל פרת
19. שמורת טבע עינות צוקים
20. גן לאומי הרודיון
21. גן לאומי אשקלון
22. גן לאומי בית גוברין
23. שמורת טבע עין גדי
24. גן לאומי עבדת
25. שמורת טבע חי בר יטבתה
26. שמורת טבע חוף האלמוגים

www.tevakid.org

חפשו אותנו ב-

איור ועיצוב: מירי לשם-פלאי
כתיבה: צוות שמורת נחל חרמון

תכנית "פקחים צעירים" החלה לפעול בשנת 2008 ביוזמת קרן דואליס להשקעות חברתיות (ע"ר) ובשיתוף רשות הטבע והגנים. התכנית מעודדת ילדים ובני משפחותיהם לאהבת הטבע וערכי המורשת ושמירה עליהם בדרך חווייתית ומהנה.

רוצים להשלים את סדרת "פקח צעיר" בגולן?

בקרן באתרי רשות הטבע והגנים בגולן, מלאו חוברת "פקחים צעירים" בכל אתר, קבלו את מפת הגולן המצורפת לחוברת והחתימו עליה את פקח האתר. עם השלמת "סדרת גולן" תוכלו לקבל באתר האחרון שבו ביקרתם את תג "הפקח המתמיד בגולן".

התחייבות הפקחים הצעירים

אני פקח/ית צעיר/ה בארץ ישראל.
אמשיך לבוא לטבע, להכיר ולטייל.
אספר לילדים אחרים, לקרובים ולשכנים
על מה שלמדתי ועל "פקחים צעירים".

אני מתחייב/ת לשמור בכל האתרים
על בעלי החיים, העצים והפרחים.
להתנהג בשמורות ובגנים בצורה נאותה
ולדאוג שהסביבה תהיה נקייה.
לכבד את הטבע, על כל אוצרותיו,
בכל מקום ובכל מצב.

על החתום: _____

שמורת טבע נחל חרמון

חתימת הפקח

שם הפקח

ניתן באתר

תאריך

ילדים שלום,

אני **ארצי**, אני שובב, אני צעיר כמוכם, אני יעל
ואני אוהב לטייל ברחבי ישראל.

הייתי במבצר נמרוד, בעתיקות קיסריה, במערת הנטיפים,
במצדה, במערות בית גוברין ובשמורת נחל משושים.
במדבר, בחורש, בחוף ובים
אני מטייל ושומר על כולם!
רוצים ליהנות, ללמוד דברים מרתקים וגם לשמור על הסביבה?
מצוין! הצטרפו אליי ובואו נטייל באהבה.

קחו את החוברת ויחד נטייל בשמורת הטבע נחל חרמון.
תהיו "פקחים צעירים" ובדרך תלמדו איך מטיילים נכון ונהנים.

אז קדימה!
הרימו רגליים וקרניים, קחו עט והורים,
נפתור חידות ונבין את סוד הדברים.
כשתסיימו את כל המשימות
תוכלו להתייצב לטקס, שהוא יום חג,
לקבל את התעודה וגם את התג!

שלכם באהבה,

ארצי,

מדריך הטיולים האישי שלכם

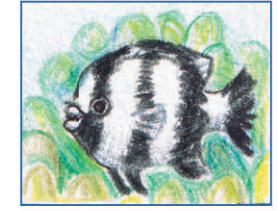

מעשימה 9: סביבת החיים בנחל

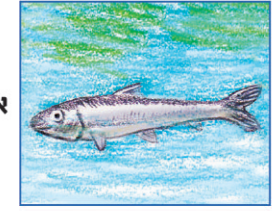
(מומלץ להשלים את המשימה לאורך הנחל)

עולם החי והצומח בנחל חרמון עשיר ומפתיע. לפניכם זוגות של צמחים ובעלי חיים. בכל זוג - רק אחד מהשניים מצוי בנחל חרמון. התבוננו, חפשו את הצמחים ובעלי החיים בנחל וסמנו את הציורים של המינים שמצאתם.

איזה דג חי כאן, בנחל חרמון?

אלמוגית הפסים

חפף ארץ ישראלי

איזה חילזון-מים חי כאן, צמוד לסלעים בנחל?

שחריר הנחלים

סביבון מעוטר

איזה מהצמחים הבאים אתם רואים בגדת הנחל?

קנה מצוי

סוף מצוי

איזה שרך צומח על הסלעים בנחל?

אברה ארוכת עלים

שערות שולמית

האם גיליתם גם את הסרטן שהולך על גדת הנחל?

צפנית אדומה

סרטן הנחלים

שמורת נחל חרמון היא בית הגידול הטבעי של בעלי חיים אלה. אנחנו אורחים בבית שלהם ולכן נקפיד לשמור עליהם.

הורים וילדים, שימו לב!

לשמורת נחל חרמון שתי כניסות:

באזור מעיינות הבניאס ובאזור מפל הבניאס והשביל התלוי.

כרטיס הכניסה מאפשר ביקור בשני החלקים של השמורה באותו היום.

החוברת מתאימה למסלולים מעגליים באזור המעיינות ובאזור מפל הבניאס,

או למסלול הארוך לאורך השמורה.

עליכם למלא לפחות 6 משימות כדי להשתתף בטקס "פקח צעיר".

שימו לב לעולם החי והצומח בתוך ולאורך הנחל כדי להשלים את המשימות.

מומלץ להיעזר בדפדפת שקיבלתם בכניסה לאתר ובלוחות המידע שבמסלול.

להלן פירוט המשימות

לפי המסלולים העיקריים בשמורת נחל חרמון:

סימון אזור הטיוול

מעיינות

סדר המשימות

1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9

מסלולים עיקריים

מעיינות הבניאס (מסלול מעגלי)

מפל

1, 6, 7, 8, 9, 2

מפל הבניאס והשביל התלוי (מסלול מעגלי)

מומלץ להצטייד 1.5-2 ליטר מים לאדם, כובע ונעלי הליכה נוחות לטיול.

מעיינות

מפל

משימה 1: פקחים שמים לב

היי חברה! יש משהו חשוב שאני רוצה שתדעו.

כאשר אתם מטיילים בשמורת טבע - זכרו שהגעתם למקום מיוחד שצריך לשמור עליו.

כדי שתזכרו איך צריך להתנהג, המצאתי את כללי שנה טובה:

ש - שביל. למען ביטחונכם וכדי שלא לפגוע בעתיקות, בצומח ובחי, יש ללכת אך ורק בשבילים המסומנים.

נ - ניקיון. שמרו על הניקיון - הלכלוך אינו נעים לאנשים וגם פוגע בבעלי החיים.

ה - הסתכלו בחי. בצומח ובדומם שבסביבתכם אך אל תיגעו בהם

כדי שגם מבקרים אחרים יוכלו ליהנות מהם.

התבוננו באיורים וסמנו ב-X את ההתנהגויות המזיקות

שראיתם בביקור שלכם בשמורת נחל חרמון (בניאס).

חשבו - למה עלולה לגרום כל התנהגות מזיקה?

למשימה הבאה: באזור המפל - עברו למשימה 6 (ברחבת התצפית). באזור המעינות - למשימה 2

מעיינות

מפל

אני עץ גדול, ירוק-עד.
יש לי פרי מתוק בצורת חרב:

אני אחד משבעת המינים
ומציע פרי מתוק:

התבוננו סביבכם ורשמו - איזה סוג עץ הוא
הנפוץ ביותר באזור שבו אתם נמצאים כעת?

העצים העיקריים בשמורת נחל חרמון:

דולב מזרחי, אלון מצוי, תאנה, חרוב,
אלה ארצישראלית, ער אציל.

מיני העצים הרבים הם
רק חלק מעולם הצומח העשיר
בשמורה. בבניאס מגוון גדול של
צמחים כגון קנה מצוי, שערות
שולמית, פטל קדוש ועוד.

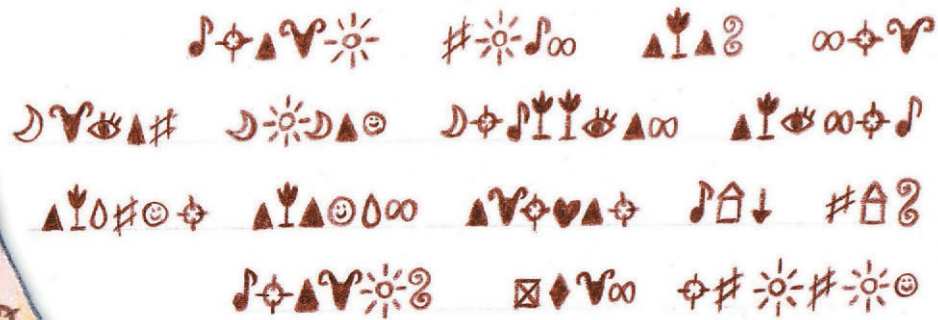
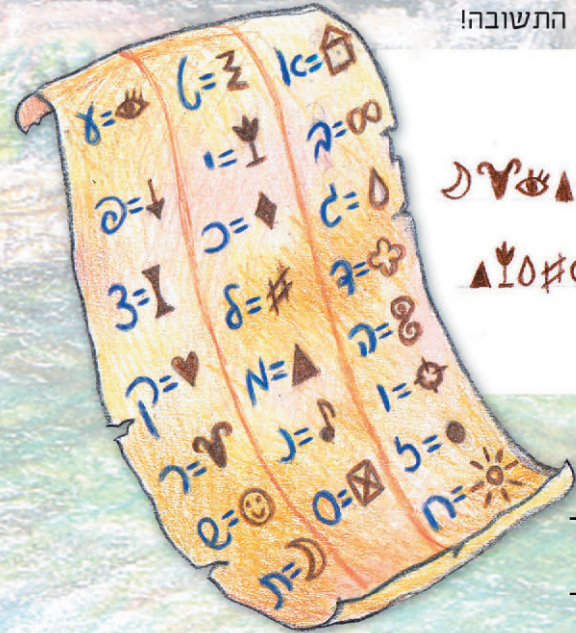

משימה 2: כתב סתרים

(מומלץ להשלים משימה זו באזור מעיינות הבניאס)

שלום, ילדים. מהיכן לדעתכם נובע נחל חרמון?

היעזרו במפתח כתב הסתרים וגלו את התשובה!

התשובה:

נחל חרמון מזרים כ-125 מיליון מטר קוב מים בשנה, שהם כרבע מכמות המים הזורמת בנהר הירדן.

← למשימה הבאה: עלו אל מקדש פאן

מעיינות

מפל

משימה 8: בואו נכיר את העצים

(מומלץ להשלים את המשימה באזור מפל הבניאס)

הליכה לאורך השמורה תחשוף אתכם למגוון עצים. לפניכם רמזים, במילים ובתמונות. כתבו את שמו של כל עץ ליד הרמזים. תוכלו להעזר גם ברשימת שמות העצים בסוף המשימה, ובשלטי שמות העצים המצויים בשמורה. **והכי כיף: נסו לזהות אותם בשטח.**

אני עץ חורש נפוץ בארצנו, העלים שלי נושרים בחורף. בשם שלי מתחבאת המילה "אל".

אני עץ ירוק-עד, העלים שלי משמשים כתבלין. בשמי חבוי תואר של אדם חשוב:

אני עץ גבוה הגדל בנחל, העלים שלי דמויי כף יד והם נושרים בסתיו. במילה השנייה בשמי תמצאו את כיוון זריחת השמש:

אני עץ חזק ונפוץ. לפרי שלי קוראים בלוט:

מעיינות

מפל

מעשימה 7: לחוש את הטבע

(מומלץ להשלים את המשימה באזור השביל התלוי)

לפניכם רשימה של תחושות וחוויות שונות.
ציינו V לצד כל מה שעשיתם

ראינו שורש חשוף של עץ.

הקשבנו לצינור ציפורים.

צפינו בעלים או ענפים שנעים ברוח.

הבחנו בסלעים בהירים לעומת סלעים כהים.

שמענו עלים מרשרשים.

הבחנו בצבע השונה של עלים על הקרקע לעומת עלים על העץ.

הרחנו צמחים שונים.

עצמנו עיניים והקשבנו לזרם המים.

עצמנו עיניים ושמענו קולות של בני אדם.

ציינו מהו הדבר הכי יפה שאתם רואים כעת:

השביל התלוי
נבנה בעבודה ידנית על פי
תוואי השטח, כדי לצמצם
את הפגיעה בטבע
במידת האפשר.

מעיינות

מפל

למשימה הבאה: המשיכו לעבר מפל הבניאס

מעשימה 3: מקדש האל פאן

לפני יותר מאלפיים שנה שימש אזור זה מקום פולחן חשוב לאל פאן. לפניכם ציור המשחזר את המקדש המפואר שנבנה כאן. עמדו מול השרידים הקדומים ונסו בעזרת הדמיון ולוחות המידע לזהות אותם. כתבו את שמו של כל מקום מתחת לתמונתו.

האל היווני פאן

במיתולוגיה היוונית
מתואר האל פאן
כיצור שחציו אדם
וחציו תיש. הוא היה אל
הרועים והטבע והתגורר
בהרים, ביערות ובמערות,
בחברת הנימפות.
הוא ניגן בחליל עשוי
קנים (חליל פאן)
והיתה לו תכונה
להטיל פחד ואימה (מכאן
המילה 'פאניקה').

לפני שנים רבות היתה
כאן עיר קדומה בשם "פאניאס",
על שם האל היווני פאן. מכאן
מגיע שמו הנוכחי של
האתר "בניאס".

מעיינות

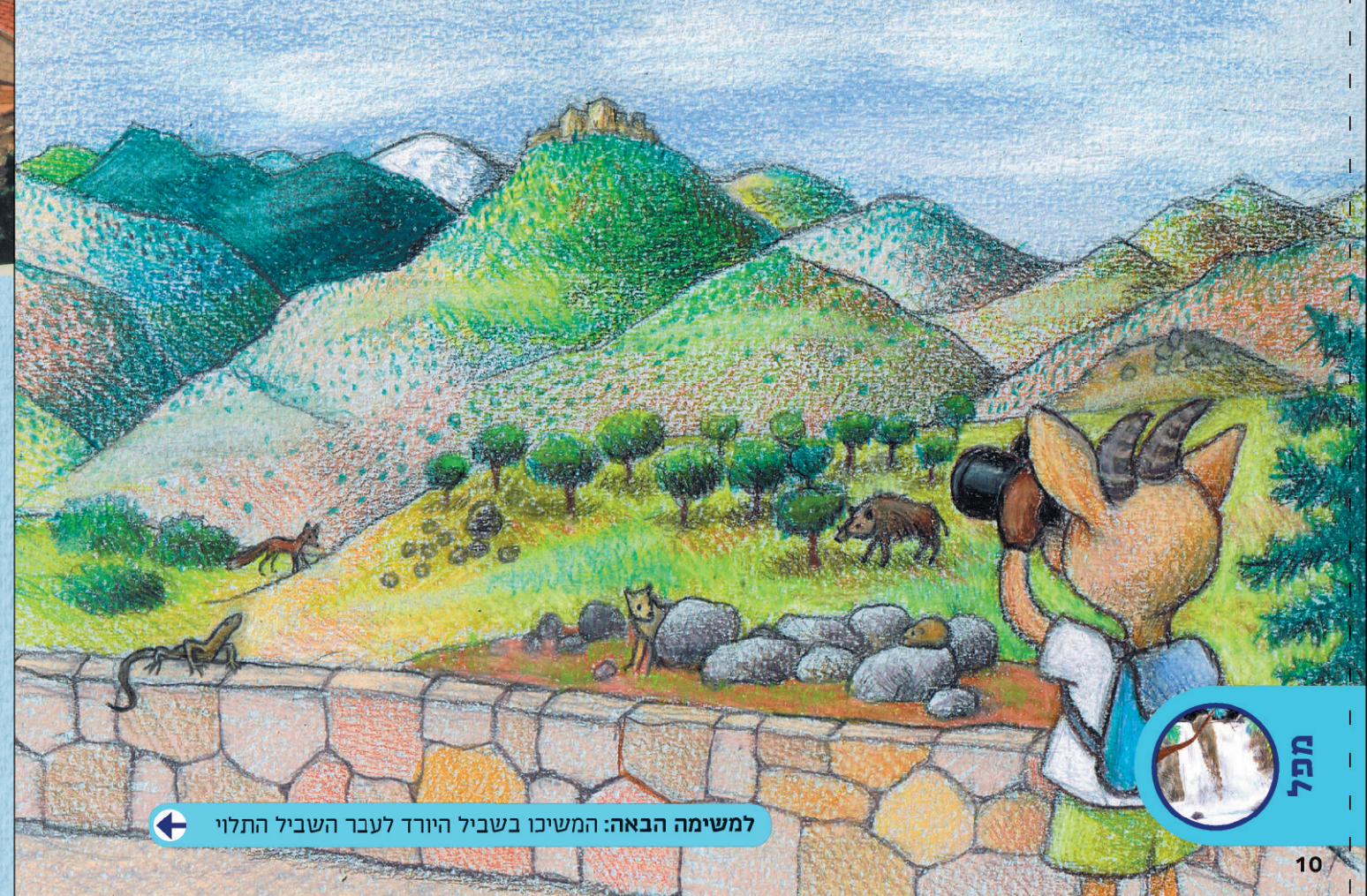

מעשימה 6: רואים רחוק

עמדו ברחבת התצפית שבאזור מכל הבניאס והסתכלו לכיוון מזרח.
מנקודת תצפית מרהיבה זו תוכלו לצפות בנופי רמת הגולן המרשימים, חבל ארץ עשיר ומרתק הטומן בחובו ערכי טבע ומורשת רבים.
באיור זה מסתתרים בעלי חיים, סלעים ואתרים. מצאו אותם ומתחו קו לציור המתאים:

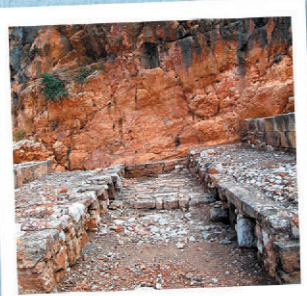
חרדון מצוי שכן סלעים שועל תן חזיר בר הר חרמון מבצר קלעת נמרוד סלעי בזלת

ע
א
פ

ר
א ל
נ

מ
ק
ע
ק

ק
פ
ע
מ

למשימה הבאה: המשיכו בשביל המעגלי אל טחנת הקמח

למשימה הבאה: המשיכו בשביל היורד לעבר השביל התלוי

מפל

אשיגה 4: כיצד פעלה טחנת הקמח?

טחנת הקמח התפרקה לחלקים! האם תוכלו לעזור להפעיל אותה מחדש? בכל משפט חסר חלק ששימש בתהליך ייצור הקמח. פענחו את המילה החסרה בכל משפט (היעזרו בלוחות המידע במקום). וציינו את שלבי הפעלת טחנת הקמח, בסדר הנכון מ-1 עד 4.

אופן המסתובב בעזרת כוח המים ומפעיל את אבני הרחיים נקרא: כפות.

התעלה להעברת המים, שהם מקור האנרגיה להפעלת טחנת הקמח נקראת.   המים.

החיטה נטחנת בין שתי אבנים: התחתונה, שאינה זזה, נקראת "אבן שכב", והעליונה נקראת בשם נרדף למכונית. זוהי אבן   .

צמח ממשפחת הדגניים, שיש בו גרגרים וממנו מכינים קמח: .

למשימה הבאה: המשיכו במסלול המעגלי, לעבר ארמון אגריפס

מעיינות

אשיגה 5: מסע במנהרת הזמן - ארמון אגריפס

סיירו בין השרידים מהתקופה הרומית עד התקופה הסורית המודרנית והשלימו את החידות:

1 היכנסו לארמון אגריפס, לתוך המנהרה והביטו מטה, על הרצפה. גלו: מי שימשה להעברת מים לארמון?

2 עכשיו הביטו מעלה - איך נקראות הצורות המעוגלות המאפיינות את סגנון הבנייה הרומי? עלו במדרגות וחפשו את לוחות המידע המשחזרים את הארמון.

3 המשיכו בשביל ופנו שמאלה. איך נקראים המבנים ששימשו מחסנים וחצרות פנימיות בתקופה הרומית?

4 המשיכו בשביל וחפשו את המבנה המיוחד ששימש את הקהילה היהודית במקום. מהו המבנה?

5 המשיכו בשביל עד שתגיעו למבנה גבוה. מהו המבנה בקצה החומה ששימש לתצפית ולשמירה?

בתקופה הרומית הרחיב המלך אגריפס השני את העיר פאניאס, בנה בה מבנים מרשימים והקים בה את ארמונו המפואר

הורים וילדים, שימו לב! לפניכם שתי אפשרויות להמשך הטיול: א. מארמון אגריפס יוצאים בשער חד-כיווני חזרה אל חניון המעיינות. ב. ממשיכים דרך המסלול הצהוב חזרה למסלול הכחול, לכיוון מפל הבניאס והשביל התלוי.

מעיינות